

YPÄJÄ

Varsanojan-Karrinmäentie, vesijohtohankkeen arkeologinen valvonta
2.-8.5.2018

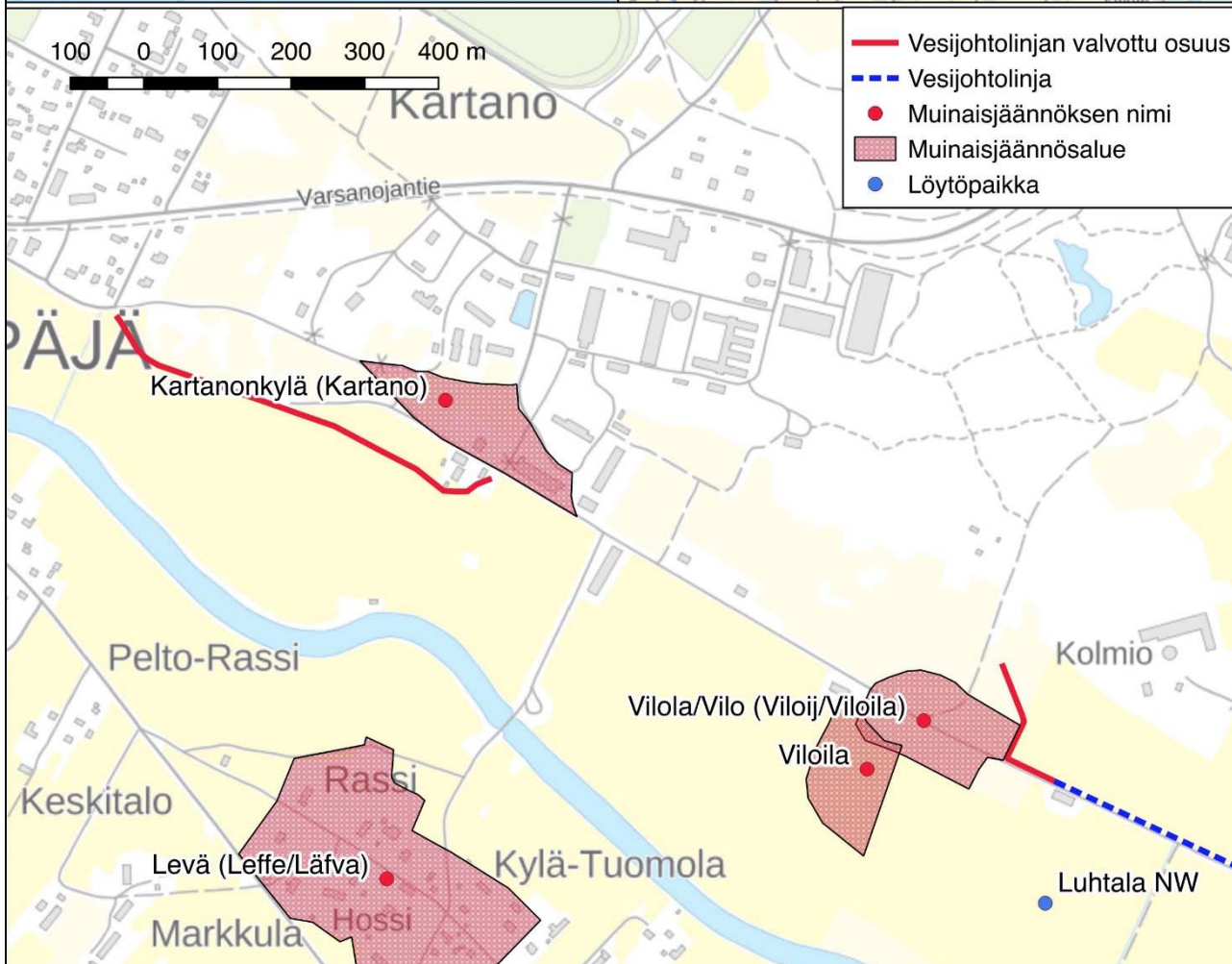
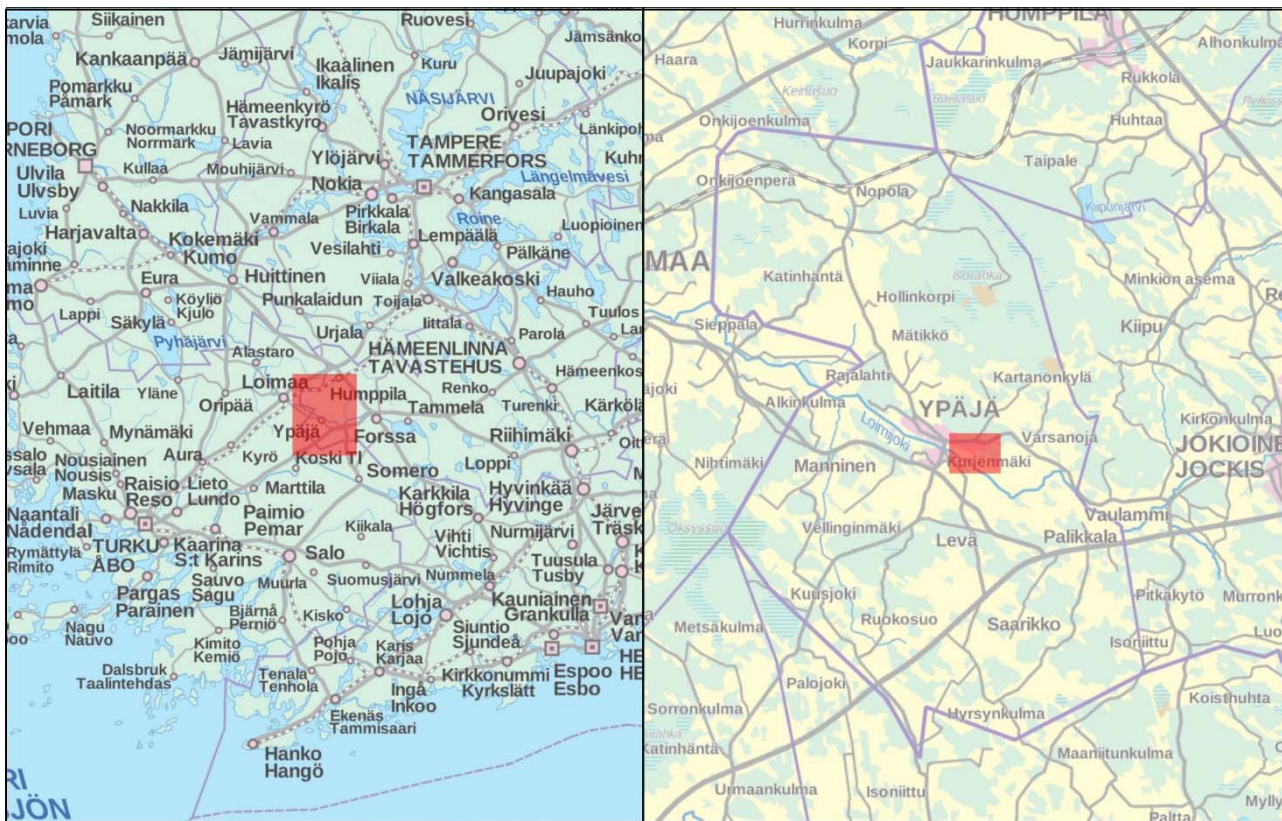
ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT
Vesa Laulumaa

Tiivistelmä

Ypäjän Varsanojan-Karrinmäentien vesijohdon kaivutyön arkeologinen valvonta tehtiin 2.-8.5.2018. Valvojana toimi tutkija Vesa Laulumaa Museoviraston Arkeologisista kenttäpalveluista. Valvotun osuuden pituus oli 830 metriä, kaivannon leveys oli noin 1,5 metriä. Valvottu linja jakaantui kahteen osaan. Itäinen osa oli pituudeltaan 200 metriä ja läntinen osa 630 metriä.

Itäinen osa kulki Vilola/Vilo (Vilois/Viloila), muinaisjäännöstunnus 981010014, historiallisen ajan kylätontin ja Vilolan, mj-tunnus 981010008, kivekkautisen asuinpaikan läheisyydessä. Alueelta ei havaittu merkkejä muinaisjäännöksestä, maaperä oli savea. Läntinen osa sijoittui Ypäjän Hevosopiston ja keskustan väliin. Se alkoi Kartanonkylän (Kartano), mj-tunnus 1000006417, historiallisen ajan kylätontin eteläpuolelta. Valvon-
nassa ei havaittu kylätonttiin liittyviä löytöjä tai rakenteita. Länsiosassa dokumentoitiin kaivannossa havai-
tut hirren jäännökset nykyisten rakennusten läheisyydessä ja kivistä tehty salaoja, joka liittyy historiallisen
ajan peltoviljelyyn. Länsiosan maaperä oli suurelta osin savea, mutta noin 200 metrin matkalla maaperän
ylimmät kerrokset olivat hiekkaa linjan kulkiessa moreenimäen kupeessa. Tämä alue oli potentiaalista myös
kivekkautisen asutuksen kannalta, mutta mitään siihen viittaavaa ei havaittu.

Sijaintikartta

Sisällys

Arkistotiedot

1. Johdanto	1
2. Valvonta-alue ja sen historiaa	1
3. Valvonnan kulku ja tulokset	6
3.1. Valvonta vesijohtolinjan itäosassa	6
3.2. Valvonta vesijohtolinjan länsiosassa	8
Kuvaluettelo	12
Lähteet.....	12

Liitteet

Karttaliite 1.Ypäjä. Varsanojan-Karrinmäentien vesijohtohankkeen arkeologinen valvonta. Valvottu osuus Hevosopistolta itään.

Karttaliite 2.Ypäjä. Varsanojan-Karrinmäentien vesijohtohankkeen arkeologinen valvonta. Valvottu osuus Hevosopistolta länteen.

Kannen kuva: Vesijohtokaivanto ja Loimijoen laakso. Kuvauskopterin kuva lännestä. (AKDG5601:19)

Arkistotiedot

Tutkimus:	Ypäjä, Varsanojan-Karrinmäentie, vesijohtohankkeen arkeologinen valvonta
Tutkimuksen suorittaja:	Tutkija FM Vesa Laulumaa
Tutkimuslaitos:	Museovirasto, Arkeologiset kenttäpalvelut
Tutkimuksen tilaaja:	Ypäjän kunta, Perttulantie 20, 321000 Ypäjä
Tutkimusalueen laajuus:	Noin 830 metriä 1,5 metriä leveää kaivantoa (n. 1245 m ²)
Tutkimuslupapäätös:	MV/16/05.04.01.02/2018
Kenttätyöaika:	2.-8.5.2018
Digitaalikuvat:	5601:1-20
Aikaisemmat tutkimukset:	Petro Pesonen, inventointi 2001 Johanna Enqvist, inventointi 2006
Aikaisemmat löydöt:	KM 33005:1-5 kvartsikaapimia 4 kpl, kvartsi-iskoksia 10 kpl (Luhtala NW, Pesonen 2001)
Lähikohteet:	Kartanonkylä (Kartano), muinaisjäännöstunnus 1000006417, historiallisen ajan kylätontti Vilola/Vilo (Vilois/Viloila), mj-tunnus 981010014), historiallisen ajan kylätontti Vilola, mj-tunnus 981010008, kivikautinen asuinpaikka Luhtala NW, mj-tunnus 981040014), kivikautinen löytöpaikka
Koordinaatit ETRS89-TM35:	Linjan länsipää P: 6746554 I: 298012

Alkuperäinen tutkimusraportti on Museoviraston arkistossa, Sturenkatu 2a, 00100 Helsinki. Kopio on toimitettu työn tilaajalle.

1. Johdanto

Ypäjän kunta rakennutti runkovesijohdon Varsanojalta Ypäjän keskustaan, Karrimäentien varteen toukuussa 2018. Museovirasto oli todennut lausunnossaan 29.1.2018 (MV/35/05.01.00/2018), että tietyt osuudet kaivutyöstä on suoritettava arkeologin valvonnassa. Valvontaa edellytettiin kahdelle osuudelle, yhteensä 830 metrin matkalle, joilla linja kulkee tunnettujen muinaisjäännösten läheisyydessä ja alue on myös topografisesti potentiaalinen muinaisjäännöksiä ajatellen. Kaivetun vesijohtolinjan kokonaispituus oli noin 2,4 kilometriä.

Ypäjän kunta tilasi arkeologisen valvonnan Museoviraston Arkeologisilta kenttäpalveluilta. Konekaivuuta valvoi tutkija Vesa Laulumaa 2.-8.5.2018. Valvonnan tavoitteena oli selvittää, onko kaivettavalla putkilinjalla merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä.

2. Valvonta-alue ja sen historiaa

Rakennettu vesijohto sijaitsee Ypäjän keskustan itäpuolella ja sijoittuu Jokioisten kartanon ja Loimijokilaakson viljelymaiseman RKY-alueelle (valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt). Linja alkaa länsipäässä Karrinmäen ja Rasiojantien risteyksestä pellolta ja kulkee pellon pohjoislaitaa Aallontien ja Karrintien risteyksen eteläpuolelle Hevosopiston kohdalle, missä se liittyy aiemmin rakennettuun vesijohtoon. Tämä osa linjaa oli valvottavaa osuutta, pituudeltaan 630 metriä, jonka jälkeen oli noin 750 metrin väli itään ennen toista osaa, joka alkoi noin 100 metriä Karrinmäentien pohjoispuolella kulkien Vilola/Vilon (Vilois/Viloila) muinaisjäännösalueen rajan ulkopuolella Karrinmäentien varteen ja seuraten sitä Hanttulantien alkuun. Vesijohdon koko pituus tällä osuudella on 1750 metriä, mutta sen kaivutyöstä valvottiin vain 200 metrin mittainen osuus linjan länsipäässä.

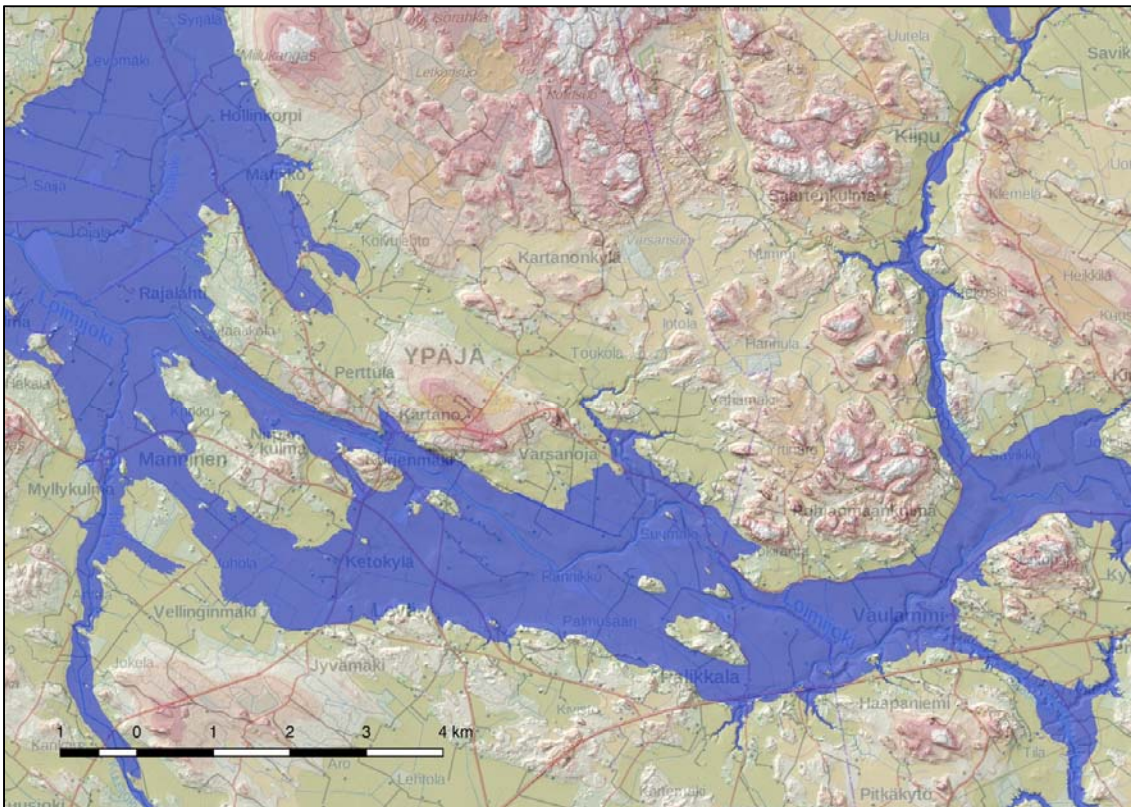

Kuva 1. Loimijoen uoma Hevosopistolta itään. Kuvauskohterin kuva lännestä. (AKDG5601:16)

Vesijohtolinjan eteläpuolella virtaa Loimijoki noin 200–300 metrin päässä. Jokuoman reunat ovat jokeen päin loivasti viettäviä pelto- ja laidunmaita, maaperä on savea, joka korkeammilla maastonkohdilla peltojen ympärillä muuttuu hiekkamoreeniksi. Vesijohtolinja kulkee länsiosassa noin 84–90 metrin korkeustasolla merenpinnan yläpuolella ja itäosan valvotun osuuden korkeus on noin 89,5–92,5 metriä mpy.

Ypäjän alueelle muinaiset merenrantavaiheet ulottuivat jääkauden jälkeen Yoldiameren (n. 9300–8900 ennen ajanlaskun alkua) ja Ancylusjärven (noin 8900–7200 eaa) aikaan (ks. kuva 2). Esihistoriallisten pyyntikulttuurien asuinpaikat sijaitsivat yleensä rannan tuntumassa, johtuen vesistöjen merkityksestä ravinnon lähteenä ja kulkureittinä. Ypäjän kivistiset asuinpaikat asettuvat yleensä 80–90 metrin korkeudelle mpy. Asuinpaikoista monet sijaitsevat kuitenkin Loimijoen läheisyydessä, joten ne eivät ehkä liity merenrantavaiheeseen, vaan myöhempään kivistiseen asutukseen joen rannoilla. Tällainen kohde on todennäköisesti myös vesijohtolinjan läheisyydessä sijaitseva Viloilan kivistinen asuinpaikka, johon liittyviä kvartsi-iskoksia ja -esineitä on löytynyt Loimijokeen viettävältä pellolta.

Ypäjältä tunnetaan hieman yli 70 muinaisjäännöskohdetta, joista noin puolet on esihistoriallisia ja puolet historiallisen ajan kohteita. Esihistoriallisista kohteista lähes kaikki ovat kivistisiä asuin- tai löytöpaikkoja.

Kuva 2. Ypäjän keskustan seutu Ancylusjärven aikaan noin 8700 eaa. Nykyinen Loimijoen laakso muodosti pitkän merenlahden, johon mm. nykyinen Janhijoki laskee. (Merenrantavaihe 90 m korkeuskäyrän mukaan)

Ypäjän alueen kylien oletetaan syntyneen 1200-1400 – luvulla. Nykyinen Ypäjän keskusta on rakennettu historiallisen Perttulan kappeliseurakunnan alueelle, jossa on sijainnut kappeli ilmeisesti jo keskiajalla. Perttulaan rakennettiin kirkko viimeistään 1500-luvulla. Varhaisin maininta Perttulan kylän nimestä on vuodelta 1506, jolloin lautamiehenä toimi Oleff Nielisson Bertula. Kylä on ilmeisesti vanhempaa perua ja syntynyt viimeistään 1400-luvulla. Kylä sijaitsi Perttulan kappelin länsipuolella, Loimijoen pohjoisrannalla, kylä autioitui ainakin osittain ja on nykyisin melko lailla rakennettua taajama-aluetta.

Valvotun vesijohtolinjan pohjoispuolella sijaitsee Kartanonkylän (Kartano) historiallinen kylänpaikka. Ensimmäinen maininta Kartanonkylästä on 1508–1516, jolloin Oleff Laurisson Kartano on toiminut lautamiehenä. Kartanonkylään on vuoden 1539 maakirjassa merkitty viisi taloa. Kartanonkylä kuului Jokioisten kartanon alaisuuteen 1600-1700-luvulla. 1800-luvulla kylään perustettiin hevossiittola. Nykyisin Kartanonkylän alue on rakennettua ja vanhemman asutuksen jäännöksiä voi olla säilynyt lähinnä muinaisjäännösalueeksi

rajatulla rakentamattomalla osalla. Historiallisten karttojen mukaan asutus ei ole ulottunut nykyisen Kar-
rinmäentien eteläpuoliselle alueelle.

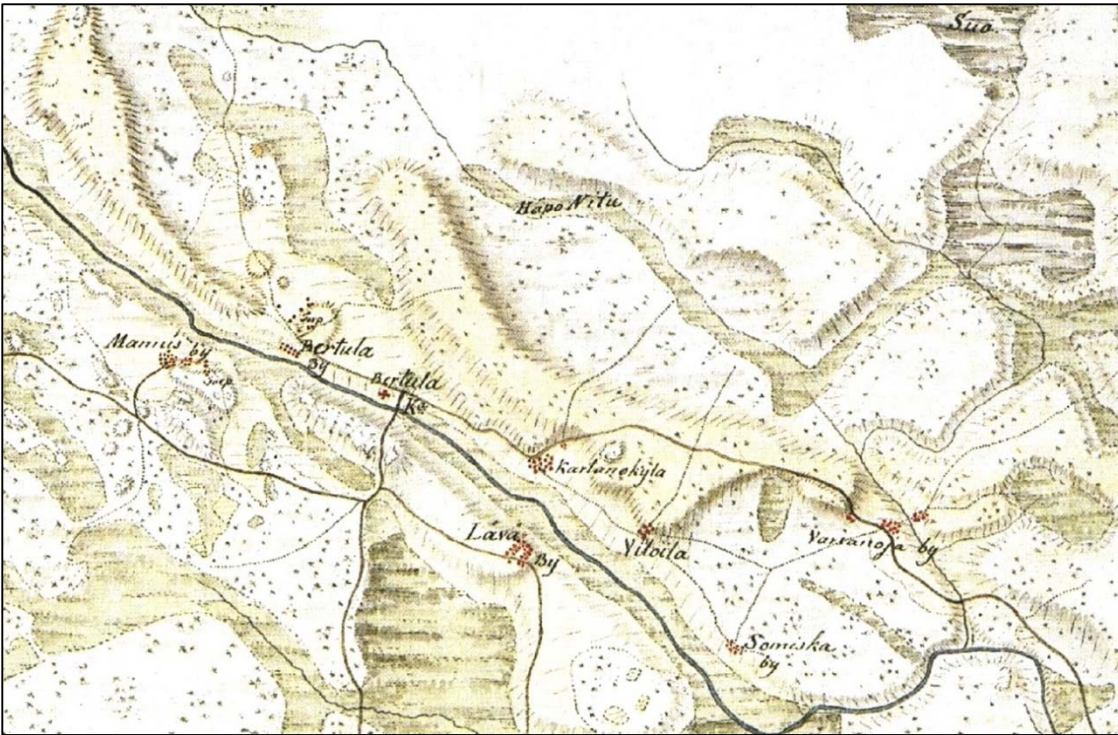

Kuva 3. Kartanonkylä/Kartano historiallinen asuinpaikka sijaitsee vesijohtokaivannon pohjoispuolella. Kuvauskopterin kuva etelästä. (AKDG5601:20)

Kuva 4. Ypäjän Kartanon kylä. Ote isojakokartasta vuodelta 1709. (KA, MHA, H76:14/1).

Kuva 5. Ote Kuninkaan kartastosta 1776-1809. Karttaan on merkitty mm. raportissa mainitut kylät.

Kuva 6. Kartanon kylä ja Vilola vuoden 1895 pitäjänkartassa (karttalehti 2113 01)

Vilolan/Vilon (Vilois/Viloila) historiallisen ajan kylätontti kuului Kartanon kylään. Vilola mainitaan ensimmäisen kerran vuoden 1547 sakkoluettelossa ja tuolloin paikalla oli yksi talo, joka jakaantui 1550-luvulla kahdeksi. Vilolassa on ollut asutusta asutuksen yleisluettelon ja historiallisten karttojen mukaan aina 1800–1900-lukujen vaihteen paikkeille, jolloin kylätontti on autioitunut asti. Paikalla on ollut 1-3 taloa. Nykyisin kylätontti on hevoslaitumena ja aidattu. Paikalla on näkyvissä rakennuksiin liittyvien kivirakenteiden jäännöksiä. Kohde on hyvin säilynyt ja sen tutkimuspotentiaali on korkea.

Kuva 7. Vilolan/Vilo (Viloij/Viloila) historiallinen asuinpaikka kuusien kohdalla kumpareella ja Viloilan kivikautinen asuinpaikka pellolla sen oikealla puolella. Kuvauskohterin kuva lännestä. (AKDG5601:17)

Kuva 8. Ote isojakokartasta vuodelta 1709. Karttaan merkitty Viloilan (Willoila) ja Somiskan talot ja tilukset Kartanonkylässä. (KA MHA H80:1/6-7)

3. Valvonnan kulku ja tulokset

Valvonta tehtiin 2.-3. ja 6.-8.5.2018, välissä oli viikonloppu. Työn alussa olosuhteet olivat sateiset ja koleat, mutta muuttuivat viikonlopun jälkeen kesäisen lämpimiksi ja aurinkoisiksi. Valvonnan tulokset on jaettu itäosaan ja länsiosaan, joiden välissä oli noin 750 metrin alue, johon oli rakennettu vesijohto jo aiemmin. Mittaukset tehtiin ETERS89-TM35FIN koordinaattijärjestelmään. Kaivetun linjan profiilien dokumentointi oli hankalaa kaivannon kapeuden (alaosasta vain puoli metriä) ja sääolosuhteiden takia. Alussa dokumentointia häiritsi sade ja lopussa auringon paiste, jotka vaikeuttivat valokuvaamista.

3.1. Valvonta vesijohtolinjan itäosassa

Valvonta alkoi 2.5. valvottavan osuuden itäpäästä Karrinmäen tien varressa olevan vajan pohjoispuolelta. Vesijohtoa oli valvonnan alkaessa kaivettu Varsanojalta länteen jo noin 1550 metrin osuus, jonka osalta valvonta ei ollut tarpeen. Vesijohto sijoitettiin noin kahden metrin syvyyteen, ojan pohjalla kaivannon leveys oli noin 60 cm ja yläosasta leveys oli noin 120 cm. Kaivutyötä tehtiin kahdella kaivinkoneella, joista toinen kaivoi ja asensi vesijohtoputken toisen koneen peittäessä ojan sen jälkeen kun putki oli paikallaan.

Kuva 9. AKDG5601:14 Vesijohtokaivanto Karrinmäentien varressa. Sen takana Vilolan/Vilo (Viloj/Viloila) historiallinen asuinpaikka kuusien kohdalla ja Viloilan kivikautinen asuinpaikka pellolla (alue merkitty osapuilleen punaisella). Kuvauskopterin kuva idästä.

Kaivu tapahtui poistamalla ensi peltomulta ja sen jälkeen alla olevia maakerroksia kaivussyvyyteen asti. Linja kaivettiin tietä seuraten sen pohjoispuolelle, pellolle. Vesijohtolinja kääntyi jyrkästi pohjoiskoilliseen Vilolan muinaisjäännösalueen kohdalla ohittaen sen itäpuolitse ja kääntyen muinaisjäännösalueen jälkeen pohjoisluoteeseen ja jatkuen kohtaan, jossa se liitetään jo aiemmin rakennettuun johtoon. Valvonnassa todettiin, että tien varressa maaperä oli kauttaaltaan savea, joka oli kevästä ja sateisesta säästä johtuen myös erittäin märkää. Maaston kohotessa hieman Vilolan kylätontin itäpuolella savessa alkoi esiintyä kiviä, mikä hidasti kaivamista, yksi kivi jouduttiin myös räjäyttämään. Itäosan valvonta kesti kaksi päivää ja valvotun osuuden pituus oli 200 metriä.

Mitään muinaisjäännökseen viittaavaa ei itäisen osuuden valvonnassa havaittu. Vilolan historialliseen asuinpaikkaan liittyvät jäännökset sijaitsivat hieman korkeammalla hiekkamoreenikumpareella eivätkä

ulottuneet vesijohtolinjan alueelle. Viloilan kivikautinen asuinpaikan aluerajaus on noin 150 metriä kaivetun linjan länsipuolella jokeen viettävässä rinteessä, joten se ei ulottunut kovin lähelle kaivettua linjaa.

Kuva 10. Vesijohtokaivantoa Karrinmäentien varressa. Kuva idästä. (AKDG5601:1)

Kuva 11. AKDG5601:8 Kiveä porataan räjäytystä varten vesijohtokaivannossa Karrinmäentien varressa. Kuva pohjoisesta.

3.2. Valvonta vesijohtolinjan länsiosassa

Valvonta alkoi Hevosopiston eteläpuolelta, missä vesijohto yhdistettiin aiemmin rakennettuun vesijohtoon. Yhdistämiskohtaa jouduttiin kaivamaan auki hieman laajemmin yhdistämiskohdan ja jätevesiviemärin löytämiseksi. Vesijohto sijoitettiin aiemmin rakennetun jätevesiviemärin eteläpuolelle, joten ne kulkevat nyt vierekkäin Hevosopistolta Ypäjän keskustaan saakka. Maaperä yhdistämiskohdassa oli osittain jo aiemmin kaivettua, mitään muinaisjäännöksen viittaavaa ei tullut esiin. Tällä kohtaa olevat rakennukset ovat peräisin 1900-luvulta. Maaperä Hevosopiston kohdalla olleella linjan osalla oli savea, mutta saven päällä oli noin 10–20 cm paksuinen kerros hiekkaa/soraa, joka oli ajettu laitumena olevalle pellolle pitämään sen pintaa kuivempana. Hiekkaa esiintyi pellon pinnassa noin 150 metrin matkalla laitumena käytettävällä alueella.

Vesijohtolinjan kaivannosta paljastui edellä mainittujen rakennusten tuntu-massa hiekka/sorakerroksen alla olevas-ta savesta puun kappale, joka vahingoit-tui kaivutyössä. Puun pää näkyi kuitenkin kaivannon itäprofiilissa, mutta länsi-profiilissa sitä ei voinut enää havaita. Kyseessä vaikutti olevan jo pahoin la-honnut hirsi, jonka paksuus oli noin 20 cm. Hirren suunta oli hieman viistottain kaivantoon nähden. Hirren päällä oli vain hieman savea, jonka päällä oli noin 25–30 cm paksu täyttökerros hiek-kaa/soraa ja sen päällä noin 10 cm tur-ve/multakerros. Mitään löytöjä kohdalla ei ollut. Vaikutti siltä, että yksittäinen hirsi oli vain jäänyt peittokerroksen alle.

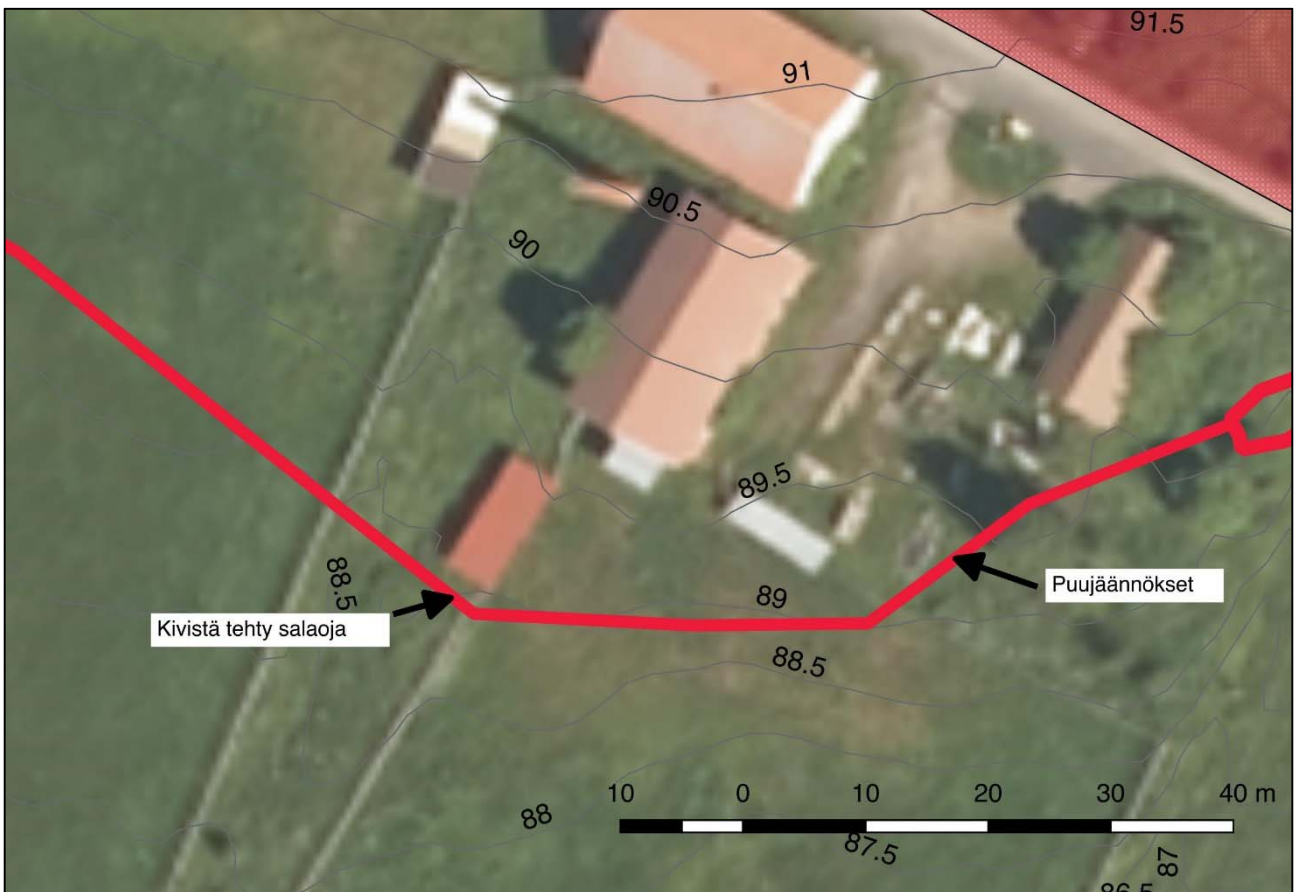
Kuva 12. Vesijohdon liittymän kohtaa kaivetaan Hevosopiston kohdalla. Kuva pohjoisesta. (AKDG5601:3)

Kuva 13. Puujäännöksiä vesijohtolinjan kaivannon leikkauksessa. Kuva idästä. AKDG5601:4

Kuva 14. Puujäännöksiä vesijohtolinjan kaivannon leikkauksessa. Kuva idästä. (AKDG5601:5)

Kuva 15. Puujäännösten ja salaojan sijainnit.

Havaitusta puujäännöksestä noin 40 metriä länteen, puisen vajan eteläpuolella, havaittiin kaivettaessa 10–15 cm kokoisia ja pienempiä mukulakiviä muuten kivettömässä savessa. Kaivannon molemmissa profiileissa näkyi noin 30 cm halkaisijaltaan oleva kivilinssi. Kivet olivat noin metrin syvyydellä savessa, mutta ne olivat melko irtonaisia ja varisivat profiilista helposti irti. Vaikutti siltä, että kivien yläosassa oli myös jäännöksiä lahonneesta puuaineksesta. Kyseessä oli kaikesta päätellen kivioja, eräänlainen kivistä tehty salaoja, jossa on ollut katetta eristeenä estämästä sen täyttymistä maa-aineksella. Katteena on voitu käyttää esimerkiksi puusäleitä, tuohta, sammalta, lastuja tai turvetta. Vastaavia kivistä, risuista tai kapeista puun rungoista tehtyjä salaojia on tehty historiallisella ajalla, todennäköisesti 1500–1800-luvuilla, kunnes teollisesti tuotetut tiilisalaojaputket alkoivat yleistyä.

Maannoksen päällimmäisenä osana oli noin 15–20 cm paksuinen laitumelle ajettu hiekka/sorakerros, sen alla oli noin metrin paksuinen tumman harmaa savikerros, jossa salaoja oli. Tumman harmaan savikerroksen alla oli vielä ruskea savi, joka ulottui kaivussyvyyteen noin 2 metriin asti. Kivistä tehdyn salaojan yläpuoliset kerrokset olivat häiriintyneet, mutta päällimmäinen sorakerros oli ajettu päälle sen jälkeen kun oja oli tehty.

Kuva 17. Mukulakivistä tehty vanha salaoja vesijohtokaivannon leikkauksessa. Kuva idästä. (AKDG5601:6)

Kuva 16. Mukulakivistä tehty vanha salaoja vesijohtokaivannon leikkauksessa. Kuva pohjoisesta. (AKDG5601:7)

Kuten edellä on jo mainittu, linjan itäpäässä, laitumien kohdalla oli täyttöhiekkakerros, jonka alla oli noin metrin paksuinen tumman harmaa savikerros, jonka alla ruskea savi. Hiekkakerrosta ei enää esiintynyt kun kaivutyö eteni laidun alueen ulkopuolelle, laitumen laidassa kulkee myös tilaraja. Laitumen jälkeen linja eteni pellon läpi, jossa maaperä oli peltokerroksen alla savea. Maaperä alkoi ylösastaan muuttua hiekkaiseksi lähestyttäessä mäkeä, jonka eteläpuolitse linja kulki pellon reunaa pitkin. Hiekkamoreenikerroksen paksuus oli noin 20–50 cm noin kahdensadan metrin matkalla, kerroksessa oli satunnaisesti myös isompia kivi, mutta ei niin suuria, että räjäyttäminen olisi ollut tarpeen. Päällimmäisenä kerroksena oli noin 10–20 cm paksuinen hiekansekainen multakerros. Hiekkamoreenikerroksen alla oli harmaanruskea savikerros, joka ulottui kaivussyvyyteen, noin 2 metriin, asti. Linjan länsipäässä maaperä muuttui taas kauttaaltaan melko kosteaksi saveksi.

Mitään muinaisjäännökseen viittaavaa valvonnassa ei havaittu. Linjan itäpäässä oli pintakerroksissa jonkin verran tiilenpaloja ja lasin siruja, mutta ei mitään vanhempia löytöjä. Kivikautisen asuinpaikan kannalta potentiaaliselta vaikutti hiekkainen alue mäen reunassa, mutta mitään kivikauteen viittaavaa, kuten löytöjä tai kulttuurimaata ei havaittu.

Kuva 18. Vesijohtokaivantoa Hevosopiston länsipuolella. AKDG5601:11)

Kuva 19. Vesijohtokaivantoa linjan länsipäässä. (AKDG5601:12)

Kuva 20. Vesijohtokaivannon valvottu osuus kaivettuna pellolla Hevosopiston länsipuolella. Kuvauskohterin kuva lännestä. AKDG5601:18

Kuvaluettelo

- AKDG5601:1 Vesijohtokaivantoa Karrinmäentien varressa. Kuva idästä.
- AKDG5601:2 1 Peltomultakerroksen poistoa Karrinmäen tien varressa. Kuva idästä.
- AKDG5601:3 Vesijohdon liittymän kohtaa kaivetaan Hevosopiston kohdalla. Kuva pohjoisesta.
- AKDG5601:4 Puujäännöksiä vesijohtolinjan kaivannon leikkauksessa. Kuva idästä.
- AKDG5601:5 Puujäännöksiä vesijohtolinjan kaivannon leikkauksessa. Kuva idästä.
- AKDG5601:6 Mukulakivistä tehty vanha salaoja vesijohtokaivannon leikkauksessa. Kuva idästä.
- AKDG5601:7 Mukulakivistä tehty vanha salaoja vesijohtokaivannon leikkauksessa. Kuva pohjoisesta.
- AKDG5601:8 Kiveä porataan räjäytystä varten vesijohtokaivannossa Karrinmäentien varressa. Kuva pohjoisesta.
- AKDG5601:9 Vesijohtokaivantoa Hevosopiston länsipuolella.
- AKDG5601:10 Vesijohtokaivantoa Hevosopiston länsipuolella.
- AKDG5601:11 Vesijohtokaivantoa Hevosopiston länsipuolella.
- AKDG5601:12 Vesijohtokaivantoa Hevosopiston länsipuolella.
- AKDG5601:13 Vesijohtokaivantoa Hevosopiston länsipuolella.
- AKDG5601:14 Vesijohtokaivanto Karrinmäentien varressa. Sen takana Vilolan/Vilo (Viloij/Viloila) historiallinen asuinpaikka kuusien kohdalla ja Viloilan kivikautinen asuinpaikka pellolla. Kuvauskohterin kuva idästä.
- AKDG5601:15 Vesijohtokaivanto kulkee pellolla Hevosopiston länsipuolella. Kuvauskohterin kuva etelästä.
- AKDG5601:16 Loimijoen uomaa Hevosopistolta itään. Kuvauskohterin kuva lännestä.
- AKDG5601:17 Vilolan/Vilo (Viloij/Viloila) historiallinen asuinpaikka kuusien kohdalla ja Viloilan kivikautinen asuinpaikka pellolla sen oikealla puolella. Kuvauskohterin kuva lännestä.
- AKDG5601:18 Vesijohtokaivannon valvottu osuus kaivettuna pellolla Hevosopiston länsipuolella. Kuvauskohterin kuva lännestä.
- AKDG5601:19 Vesijohtokaivanto ja Loimijoen laakso. Kuvauskohterin kuva lännestä.
- AKDG5601:20 Kartanonkylä/Kartano historiallinen asuinpaikka sijaitsee vesijohtokaivannon pohjoispuolella. Kuvauskohterin kuva etelästä.

Lähteet

Kirjallisuus

Huhtanen, Taina 1978: Ypäjän historia. Ypäjän kunta ja seurakunta.

Alanen, Timo ja Kepsu, Saulo 1989: Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1809. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 505. Helsinki

Arkistolähteet

Enqvist, Johanna 2006: Ypäjä. Historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi Ypäjän kunnan alueella 18.-22.9.2006. Museovirasto, rakennushistorian osasto. Museoviraston arkisto.

Pesonen, Petro 2001: Ypäjän arkeologinen inventointi. Museovirasto, arkeologian osasto. Museoviraston arkisto.

Pesonen, Petro 2017: Ypäjä, Vanha-Laurila. Paineviemärilinjan kaivun arkeologinen valvonta 19.-20.6.2017. Museoviraston Arkeologiset kenttäpalvelut. Museoviraston arkisto.

Åberg, Annika 2013: Itämeren ylin ranta Suomessa. Pro gradu tutkielma. Helsingin yliopisto. Geotieteiden ja maantieteen laitos. Geologian osasto.

Åberg, Susanne 2013: Litorinameren ylin ranta Suomessa. Pro gradu tutkielma. Helsingin yliopisto. Geotieteiden ja maantieteen laitos. Geologian osasto.

Internet-lähteet

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, <http://digi.narc.fi>

Maanmittauslaitos. Avoimien aineistojen tiedostopalvelu. <http://www.maanmittauslaitos.fi/avoindata>

Paikkatietoikkuna, <http://www.paikkatietoikkuna.fi>

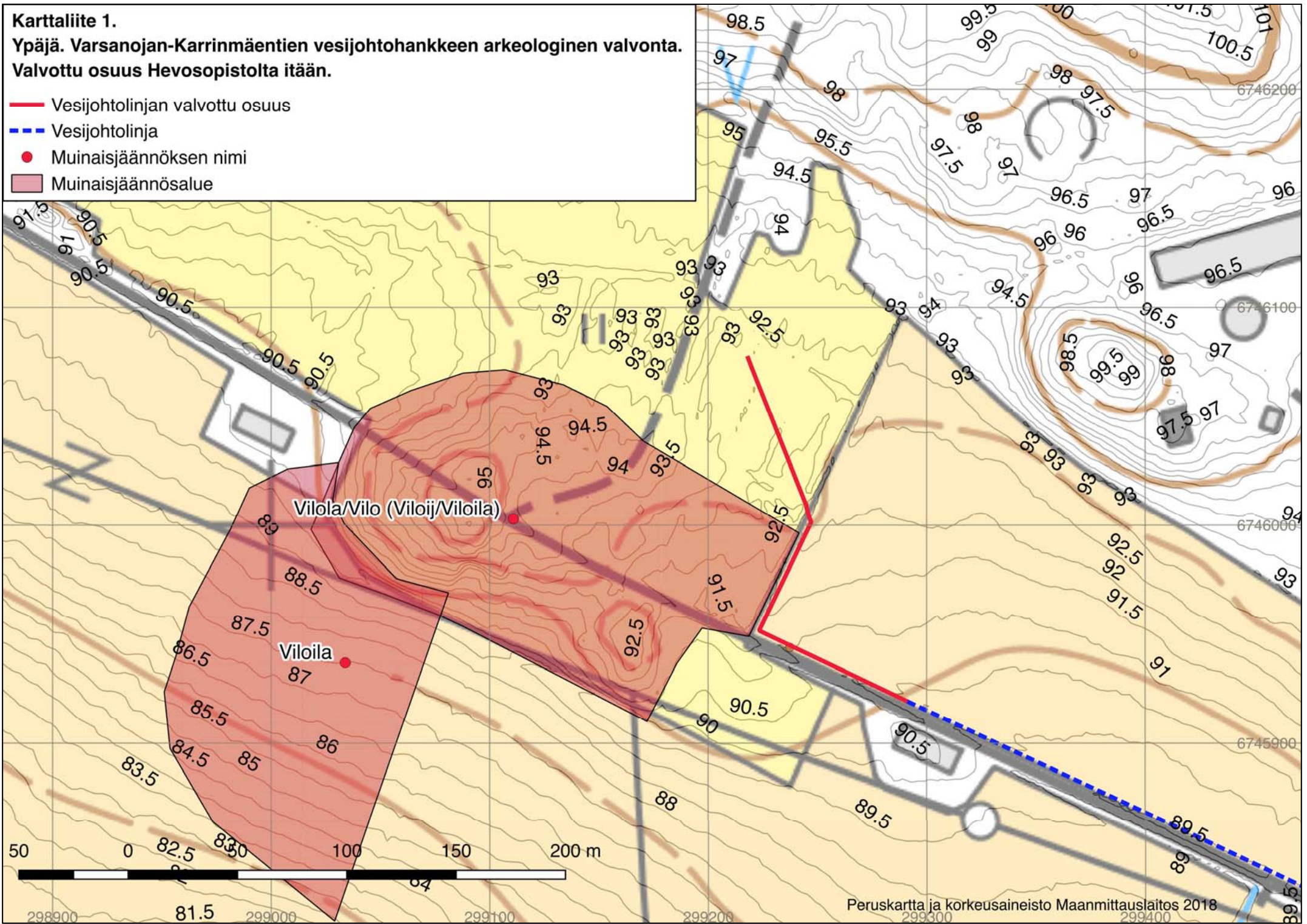
Museovirasto, kulttuuriympäristön rekisteriportaali. <http://www.museoverkko.fi>

Karttaliite 1.

Ypäjä. Varsanojan-Karrinmäentien vesijohtohankkeen arkeologinen valvonta.

Valvottu osuus Hevosopistolta itään.

- Vesijohtolinjan valvottu osuus
- - - Vesijohtolinja
- Muinaisjäännöksen nimi
- Muinaisjäännösalue

Karttaliite 2.
Ypäjä. Varsanojan-Karrinmäentien vesijohtohankkeen arkeologinen valvonta.
Valvottu osuus Hevosopistolta länteen.

- Vesijohtolinjan valvottu osuus
- Vesijohtolinja
- Muinaisjäännöksen nimi
- Muinaisjäännösalue

